

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שנאמרו בשבת קודש פרשת שלח תש"פ לפ"ק

יצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויען - גליון אלף קס"ז

דרשת פרקי אבות

והתחיל דע 'מאין' באת, ושוב אמר 'לאן' אתה הולך, ולא אמר 'לאין' אתה הולך, כמו שהתחיל. או דע 'מאן' באת, כמו שסיים. וראיתי דבר צחות מספר שארית מנחם, דע 'מאין' באת, עם יו"ד באת, קדוש וטהור מכל רע. 'ולאן' אתה הולך, בלי יו"ד אתה הולך מהעולם הזה. ותתבונן לפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון ע"כ. ובפרשתנו יש גם כן דבר צחות מהרה"ק רבי מאיר מפרעמישלאן זי"ע, למטה יוסף למטה מנשה גדי בן סוסי (יג-יא), למטה, שולחים את האדם למטה לעולם הזה, יוסף, בשביל שיוסף חיל בתורה ומצות. אך כשמגיע למטה, מנשה, שוכח וסר מן הדרך (מלשון כי נשני אלקים). גדי, פירוש תגיד, בן, מלשון התבוננות, סוסי, אם לא מתנהג כסוס וכפרד אין הבין ע"כ.

*

ואמר ואין אתה בא לידי עבירה. ולכאורה הוי ליה למימר 'לעבירה'. אך הענין הוא, שכמו שאנו רואין בכלי שקשה לאוחזו, עושין לה ידי שעל יד זה יוכל לאוחזו. וכאשר היא כלי גדולה, עושין לה שתי ידיים. כמו כן היצר הרע לא בא להאדם לגרות אותו תיכף לעבירה, אלא יש ידים לזה, שעל ידי זה יוכל בקל להכשל בהחטא. והוא מה שהכתוב אומר בפרשתנו, ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם (טו-לט), וברש"י הלב והעיניים הם מרגלים להגוף, ומסרסרים לו את העבירות, העין רואה והלב חומד, והגוף עושה את העבירות ע"כ. והיינו כמו שאמרו חז"ל (סוטה ח). אין יצר הרע שולט אלא במה שענינו רואות ע"כ. ואם כן ראיית העין הוא היד להרהור, שמביאה שהלב חומד,

במשנה (אבות ג-א) עקביא בן מהללאל אומר, הסתכל בשלשה דברים ואין אתה בא לידי עבירה. דע מאין באת, ולאן אתה הולך, ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון. מאין באת, מטפה סרוחה. ולאן אתה הולך, למקום עפר רמה ותולעה. ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון, לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא ע"כ. ויש להבין מה שהכפיל דע מאין באת וכו' פעמיים.

אך הענין הוא, כי האדם מורכב מגוף ונשמה יחד, ובשעה שעתיד ליתן דין וחשבון יעמדו שניהם כאחד, וכמאמרם (סנהדרין צא:) שהקב"ה מביא נשמה וזורקה בגוף ודן אותם כאחד שנאמר (תהלים נד) יקרא אל השמים מעל, זו נשמה, ואל הארץ לדין עמו, זה הגוף ע"כ. והנה ההסתכלות על הגוף היא, להכיר פחיתותו, שבא מטפה סרוחה, והולך למקום עפר רמה ותולעה. אבל ההסתכלות על הנשמה היא להיפוך, להכיר גודל מעלתה. דע מאין באת, הנשמה גנוזה למעלה מתחת כסא כבודו ית"ש, כמו שאמרו (חגיגה יב:) ערבות שבו נשמתן של צדיקים דכתיב (שמואל א כה-כט) והיתה נפש אדוני צרורה בצרור החיים את ה' אלקיך. (ופירושו חז"ל (שבת קנב:) שגנוזות תחת כסא הכבוד), ורוחות ונשמות שעתידות להבראות ע"כ. וידע מאין באת, מאיזה מקום מרומם, ואי אפשר שנשלח למטה כדי לאכול ולשתות ולאסוף הון, אלא יש לו תפקיד יותר חשוב מלישב תחת כסא הכבוד. והוא להרבות במצות ומעשים טובים. ותתבונן לאן אתה הולך, הלא יש להחזיר הנשמה טהורה למקומה. ולא תחיה כרשע, שמקלעין נשמתן מסוף העולם ועד סופו (שבת שם).

*

וההרהור הוא היד למעשה, שחימוד הלב מביאה לידי מעשה.

ומצינו הגמרא (שבת סד.) ויקצוף משה על פקודי החיל (במדבר לא-ד), אמר להן משה לישראל שמא חזרתם לקלקולכם הראשון [של מעשה שטים לזנות את בנות מואב, שמא כך עשיתם במדין, לכך אתם צריכים לקרבן]. אמרו לו לא נפקד ממנו איש [לא נחסר מדת יהודית]. אמר להן אם כן כפרה למה, אמרו לו אם מידי עבירה יצאנו, מידי הרהור לא יצאנו ע"כ.

ופירש הרה"ק מהר"י מבעלזא זי"ע כי באמת יוצאי מלחמה היו צדיקים גמורים, שלא באו אפילו לידי הרהור עבירה, אבל על כרחך הוצרכו לראותם בעיניהם, שאי אפשר לצאת למלחמה בעינים סגורות. והנה העינים הם היד להרהור, וההרהור היא יד להמעשה. ועל כן אמרו 'מידי' עבירה יצאנו, שגם מהיד של העבירה יצאנו, שלא באנו אף לידי הרהור, אבל 'מידי' הרהור לא יצאנו, העין רואה שהיא היד להרהור, מזה לא יצאנו, ועל זה לבד ונקרב את קרבן ה' עבדה"ק.

ועל כן מעורר התנא, שכאשר עומד כבר אצל העבירה, שהלב חומד ויצרו בוער, אז קשה להתגבר על יצרו, אבל הסתכל בשלשה דברים ואין אתה בא 'לידי' עבירה, כאשר אתה עומד עדיין אצל הידות של החטא, אז תתבונן שתשמור עיניך, ולא תבא לידי חימוד הלב, ואין אתה בא 'לידי' עבירה. – וזהו מוסר השכל על ימי הקיץ הבאים, שהפריצות מתרבה, ויש לשום מחסום על העינים, כי אין יצר הרע שולט אלא במה שענינו רואות. וזהו מגודל נסיוני הזמן של כלי הסמארטפאון ודומיהם, שיש בהם גירוי היצר באופן של עין רואה והלב חומד, ודע מאין באת ולאן אתה הולך.

*

והנה כמו שבעבירות שבין אדם למקום, התחלת החטא היא מהעינים, כמו כן רוב עבירות שבין אדם לחבירו, שנאה, מחלוקת, לשון הרע, קנאה, חמדה וכו', תלוי בעיני האדם, שיש לו עין רעה על מה שיש לחבירו, וכואב לו הצלחת חבירו, אשר הוא לא זכה לזה, וזה נוגע ברכושו שיש לחבירו יותר, או חבירו יותר מכובד ממנו, או בשאר מעלות. ומי שיש לו עין טובה משומר מחטאים הללו.

ומדת עין טובה נוגע הן כאשר מביט על עצמו, והן כאשר מביט על אחרים. וכמו שפירש הרמב"ם (אבות ה-ט)

שעין טובה היא מדת ההסתפקות, שדי לו במה שיש לו, ועין רעה תמיד לא די לו, יש לו מנה רוצה מאתים וכו'. וברש"י (שם) פירש מדת עין טובה באחרים, אין לו קנאה על חבירו, וחביב עליו כבוד חבירו כשלו. ובמאירי שם כללם יחד, שאדם שהוא שמח בחלקו, ואין לבו רודף אחר הממון, ממילא אף אינו מקנא באחרים שיש להם יותר ממנו ע"כ. והחסיד יעב"ץ מתאר את האדם שיש בו מדת עין טובה כך, המעט שלו בעיניו הרבה, ושל אחרים ימעט בעיניו, ויחפוץ שיהיה להם יותר ממה שהיה חפץ לעצמו, לא יקנא כלל, וייטב בעיניו שיהיה לאחרים יותר ממנו. לא כן בעל מדת עין רעה, שלו יראה מעט, ושל חבירו הרבה, ויקנא בו, וייטב בעיניו שיהיה לו מעט ובלבד שיהיה לחבירו יותר מעט ע"כ.

וגם זה נכלל במאמרם, הסתכל בשלשה דברים ואין אתה בא 'לידי' עבירה, להזהר להיות לו עין טובה, ולהתבונן מאין באת, מטפה סרוחה, ערום יצאת לעולם הזה, ותתבונן כמה טוב ניתן לך מאת ה' במה שיש לך. ותתבונן לאן אתה הולך, שאין מלוין לאדם לא כסף ולא זהב ולא אבנים טובות ומרגליות, הכל ישאר כאן, גם אתה וגם הוא יעזבו הכל פה, ולמה תצטער על עולם שאינו שלך.

*

ונשאל הדברים לפרשתנו, שהיא פליאה עצומה, שראשי בני ישראל ידברו כדברים הללו. גם מה שאמר הכתוב, ויקרא משה להושע בן נון יהושע (יג-טז). ברש"י התפלל עליו, י-ה יושיעך מעצת מרגלים (סוטה לד:) ע"כ. והקשו המפרשים מדוע התפלל על יהושע יותר מעל שאר המרגלים. ובשער הפסוקים להאריז"ל כתוב, לפי שהיו יודעים נבואת אלדד ומידד, משה מת ויהושע מכניס (סנהדרין יז.), אולי יתייעצו בהליכתם להורגו, כדי שלא יבטל יהושע עצת המרגלים, כי ירצה להכניסם, ולכן התפלל משה עליו, י-ה יושיעך מעצת מרגלים, כלומר שלא יתייעצו להרג ע"כ.

ובהגהות רבי שמואל ויטאל שם הוסיף, דאפשר לדון את המרגלים לכף זכות שלא רצו ליכנס, להיות ששמעו נבואת אלדד ומידד, משה מת ויהושע מכניס, לכן טוב להרוג את יהושע, וישאר משה חי וקים, ויוכלו לקבל עוד תורה ממשה שקיבל התורה מפי ה', שלא יהיה להם עוד רב כדוגמתו. לכן אמר י-ה יושיעך מעצת מרגלים ע"כ. ולכאורה צריך ביאור, מה יועילו שיהרגו את יהושע. הלא יש גם נבואה שמשה מת, ואם כן יאבדו שניהם, משה וגם יהושע יחד.

ובפשוטו הכוונה דאיתא בגמרא (שבת 5.) שאמר דוד לפני הקב"ה, הודיעני ה' קצי (תהלים לט-ה), והשיב לו ה', גזירה היא מלפני שאין מודיעין קצו של בשר ודם וכו'. אמר לו בשבת תמות. וביקש אמות אחד בשבת [שיוכלו להתעסק בי ובהספד], אמר לו כבר הגיע מלכות שלמה בנך, ואין מלכות נוגעת בחברתה אפילו כמלא נימא ע"כ. והנה מן השמים נגזר משה מת, ולא נשאר מקום להתפלל על אריכות ימיו יותר, כי גם נגזר שיהושע מכניס, ואין מלכות נוגעת בחברתה, אבל אם יהרגו את יהושע, שפיר יוכלו להתפלל על אריכות ימיו של משה.

*

אמנם יש לומר עוד, דמבואר ברמב"ם (הל' יסודי התורה יד.) דברי הפורענות שהנביא אומר, כגון שאומר פלוני ימות וכו', אם לא עמדו דבריו, אין בזה הכחשה לנבואתו וכו', שהקב"ה ארך אפים ורב חסד וניחם על הרעה, ואפשר שעשו תשובה ונסלח להם, כאנשי נינוה וכו'. אבל אם הבטיח על טובה ואמר שיהיה כך וכך, ולא באה הטובה שאמר, בידוע שהוא נביא שקר, שכל דבר טובה שיגזור הא-ל אפילו על תנאי אינו חוזר (ברכות ז.) ע"כ.

והנה כאשר הנבואה כוללת, רעה וטובה יחד, רעה לראובן ומזה יצמח טובה לשמעון, יש לדון אם גם אז ה' חוזר על הרעה, או אינו חוזר כדי שלא יתבטל הטובה, ומבואר במשך חכמה (הפטורת פ' זכור) שאינו חוזר. וביאר בזה מה שאמר שמואל לשאול המלך (שמואל א טו-כח) קרע ה' את ממלכות ישראל מעליך היום, ונתנה לרעך הטוב ממך, וגם נצח ישראל לא ישקר. והיינו שאמר לשאול, כי הגם שדברי ה' לרעה חוזר, ואם כן יתכן לעורר רחמים שיחזור המלכות לך. אמנם כעת אשר אמר ונתנה לרעך הטוב ממך, הרי הוא לגבי רעך טובה, ושוב אינו חוזר, ומעתה נצח ישראל לא ישקר ולא ינחם ע"כ.

ובזה יתבאר מה שמצינו בושתי, שאמר ממוכן, אם על המלך טוב וגו', אשר לא תבוא ושתי לפני המלך אחשורוש, ומלכותה יתן המלך לרעותה הטובה ממנה (אסתר א-ט). ונראה דאיתא בגמרא (מגילה יב.) והקרוב אליו כרשנא שתר אדמתא תרשיש (שם א-ד), כל פסוק זה על שום קרבנות נאמר, כרשנא, אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה, רבונו של עולם כלום הקריבו לפניך כרים בני שנה, כדרך שהקריבו ישראל לפניך וכו' ע"כ. וביאר בדרשות חתם סופר (לז' אדר קמא. ובנדמ"ח דרוש ז'), כי כשם שישבו השרים של מטה לעיין בדינה של ושתי, כך ישבו אז כסאות למשפט למעלה,

והיו השרים שלמעלה בשמים ממעל, מזלייהו דהנהו דלמטה, ונקראים בשמם של אותן שלמטה המרמוז על קרבנות הנ"ל לזכותן של ישראל, לנקום נקמתם מושתי המרשעת ע"ש. אך חששו למעלה שיתכן שתעמוד לה איזה זכות שתוכל לבטל הגזירה שנגזר עליה, על כן פסקו מיד, ומלכותה יתן המלך לרעותה הטובה ממנה, וממילא הוי טובה לאחרים, ודבר טוב אפילו על תנאי אינו חוזר.

ולכן חרה מאד ליהושע הנבואה של אלדד ומידד, משה מת ויהושע מכניס, כי אילו היה הנבואה רק משה מת, הרי לרעה חוזר, ויוכל להתבטל הנבואה, ונשאר מקום לעורר רחמים לבטל הגזירה ההוא. אבל כיון שנתן ההנהגה של משה ליהושע, יהושע מכניס, הרי זה לטובה עבור יהושע, וממילא לא יתבטל הנבואה, ואדוני משה כלאם. - ומעתה אם יהרגו המרגלים את יהושע, לא ישאר בנבואה זו שום דבר לטובה, כי יהושע כבר איננו, ונשאר מהנבואה רק משה מת גרידא, והרי לרעה חוזר ה', ויוכלו לעורר רחמים שיתבטל מיתת משה, ושפיר ישאר משה חי וקים.

*

אמנם לפי זה שהיתה כוונתם לשם שמים, שישאר משה רבן חי, ויש בזה משום תלמוד תורה דרבים לכלל ישראל, למה נענשו המרגלים על מעשיהם. אם כי דבר עבירה היתה לדבר כמותם, מכל מקום הוי ליה עבירה לשמה, והרי אמרו חז"ל (נזיר כג.) גדולה עבירה לשמה כמצוה שלא לשמה. ומביא ראייה מתמר שזינתה [נמתכוונה לשם מצוה כדי להעמיד זרע] ויצאו ממנה מלכים ונביאים. וכמו כן יעל אשת חבר הקיני, דכתיב (שופטים ה-כד) תבורך מנשים יעל אשת חבר הקיני, מנשים באהל תבורך, מאן נשים שבאהל, שרה רבקה רחל ולא ע"ש. הרי לנו כי על עבירה לשמה יש ברכה, ולמה נענשו המרגלים.

ויש לומר על פי מה ששמעתי מפה קדשו של מרן מסאטמאר זי"ע (במוצאי שמחת תורה) שאמר לפרש מאמרם (ברכות יז.) רבי אלכסנדר ב"ר צלזלניץ אמר הכי, יהי רצון מלפניך ה' אלקינו שתעמידני בקרן אורה ואל תעמידני בקרן חשיכה ע"כ. ולכאורה יש בזה כפל לשון. ואמר שהכוונה הוא על פי מה שפירש בתפארת שלמה (לא מצאתיו כעת) לבאר הכתוב (ויקרא כב-לב), ולא תחללו את שם קדשי ונקדשתי בתוך בני ישראל, כי לפעמים עושה האדם דבר שיש בו חילול שם שמים, אבל המטרה היא נכונה כדי שעל ידי זה יסתבב קידוש שם שמים, והוא חושב שמותר לעשות כן כי הלא בסופן של הדברים יצמח קידוש השם.

וזהו שאמרו אבן טובה' היתה תלויה בצוארו של אברהם אבינו, שהיה תמיד מדבר בצוארו ותובע מתלמידיו על המדה של עין טובה, לא לקנאות לאחרים, ולא יחמוד מה שיש לחבירו, הן כאשר זה נוגע בממון ופרנסתו, או בכבוד, או שאר מעלות וגדולה, הכל היא מתנת אלקים, ולא יועיל למעט הדברים מאחרים, כי אין אדם נוגע במוכן לחבירו, ומצטער הוא בחנם, כי קשה כשאל קנאה, ומאה מיתות ולא קנאה אחת (דב"ר ט-ט). וכל חולה במדותיו הרואה אותה מיד נתרפא.

והנה אמרו חז"ל (חולין ס:) כתוב ויעש אלקים את שני המאורות הגדולים, (בראשית א-טו), וכתוב את המאור הגדול לממשלת היום, ואת המאור הקטן לממשלת הלילה. אמרה ירח לפני הקב"ה אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד. אמר לה לכו ומעטי את עצמך. אמרה לפניו הואיל ואמרתי דבר הגון אמעיט את עצמי וכו'. אמר הקב"ה הביאו עלי כפרה שמיעטתי את הירח ע"כ. ולכאורה גם השמש ראה מה שראה הירח, ששני מלכים משתמשים בכתר אחד, ולמה לא שאל גם הוא שאלת הירח. אלא השמש היה לו מדת טוב עין, הוא לא קינא להלבנה, וטוב בעיניו שיהיה לחבירו עוד יותר ממנו. אבל הירח קינא את השמש ששתמש גם כן בכתרה, וטען שאי אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד. ומה היה בסופה, השמש נשאר בגדלו, ולהלבנה אמר לכו ומעטי עצמך. ולכן כאשר נפטר אברהם אבינו, ונסתלק האבן הטובה שהיתה תלויה בצוארו, ללמד לאחרים מדותיו שהתחלתם היא עין טובה, והוא בעצמו היה ספר מוסר חי להנהגה זו, ואין ממי ללמוד מדה זו. תלאה הקב"ה בגלגל חמה, שאו מרום עיניכם, וראו החילוק בין החמה והלבנה, שהחמה שהיתה טוב עין נשאר בגודלו ותפארתו, ולא כן הלבנה.

*

ובזה היה נראה לבאר מאמרם (בבא בתרא עה.) זקנים שבאותו דור אמרו פני משה כפני חמה ופני יהושע כפני לבנה ע"כ. דהנה מצינו שה' צוה למשה, אספה לי שבעים איש מזקני ישראל וגו', ואצלתי מן הרוח אשר עליך ושמת עליהם (במדבר יא-טו). וכתוב באור החיים הק' (יא-כד) כי הנבואה נתן ה' למשה למנה, וכל הבא להתנבאות, משה הוא הנותן, ולזה יקרא אדון הנביאים ע"כ. ואמר הכתוב, וישארו שני אנשים במחנה, שם האחד אלדר ושם השני מייד, ותנח עליהם הרוח וגו' ויתנבאו במחנה (יא-כו). ויען יהושע וגו' אדוני משה כלאם, שחרה לו שהם מתנבאים מעצמם, ואין הם צריכים שיאצל עליהם משה. ויאמר לו

על זה הזהיר הכתוב ולא תחללו את שם קדשי, אף אם יהיה המטרה שעל ידי זה ונקדשתי בתוך בני ישראל עכ"ד. [ועיין בתפארת שלמה (פ' קדושים) על הפסוק איש אמו ואביו תיראו, מעין בחינה זו]. וזהו שביקש גם כן רבי אלכסנדר שיתעמידני בקרן אורה, אבל לא יהיה זה על ידי עמידה בתחלה בקרן חשיכה, שהמטרה יהיה כדי לעמוד אחר זה בקרן אורה, ודפח"ח וש"י.

אך לכאורה גם על זה יש להקשות, הלא גדולה עבירה לשמה, ואם כן מותר לעשות דבר פסול כאשר עושהו לשם שמים. ונראה דהא דמותר לעשות עבירה לשמה, היינו רק עבירה בסתר, אבל עבירה שיש בה חילול השם, אין לעשותה לשם שמים, כי סוף סוף יש זמן שמתחלל בה שם שמים. ועל זה הזהיר ולא תחללו את שם קדשי עבור ונקדשתי בתוך בני ישראל, שהגם כי שאר עבירות יתכן שיעשה אותה לשם שמים, שבסופה יתהווה ממנו קידוש ה', אבל לא בחילול השם, ולא תחללו את שם קדשי עבור זה, כי אחד מזיד ואחד שוגג בחילול השם (אבות ד-ד), וביאר ברש"י (שם) כי קשה היא חילול ה' מעבודה זרה, דכתיב (יחזקאל כ-לט) ואם בית ישראל וגו', איש גלוליו לכו עבדו, ואחר אם אינכם שומעים אלי, ואת שם קדשי לא תחללו עוד ע"כ. - ולכן בחטא מרגלים שהיה חילול ה' בפרהסיא, להטיח דברים כלפי מעלה, שאמרו לא נוכל לעלות אל העם כי חזק הוא ממנו (יג-לא), וברש"י כביכול כלפי מעלה אמרו ע"כ. ולחלל שם ה' לא הותר גם כשהכוונה טובה לשם שמים, ולכן נענשו.

*

והנה בבעל הטורים כתוב, וישלח אותם משה (יג-א). סופי תיבות חמ"ה, שאמר להם הכניסו חמה לעיר, שלעולם יכנס אדם בכי טוב ויצא בכי טוב (תענית יז) ע"כ. ונראה לבאר בזה עוד, בהקדם לבאר הגמרא (בבא בתרא טז:) רבי שמעון בן יוחאי אומר אבן טובה היתה תלויה בצוארו של אברהם אבינו, שכל חולה הרואה אותה מיד נתרפא, ובשעה שנפטר אברהם אבינו מן העולם תלאה הקב"ה בגלגל חמה ע"כ. ויש לומר בדרך רמיזי דחכמתא, דאיתא במשנה (אבות ה-ט) כל מי שיש בידו שלשה דברים הללו הוא מתלמידיו של אברהם אבינו, ושלשה דברים אחרים הוא מתלמידיו של בלעם הרשע, עין טובה ורוח נמוכה ונפש שפלה מתלמידיו של אברהם אבינו, עין רעה ורוח גבוהה ונפש רחבה מתלמידיו של בלעם הרשע ע"כ. והיינו שאברהם היה מלמד תמיד את בני דורו להתנהג בשלש מדות הללו, ולכן המתנהג כן הוא מתלמידיו.

פעולותיו מכוונים עד קצה האחרון. ומאמר אחד מהצדיקים, שגנאי היה לעבוד לאלקים שהאדם יוכל להשיגו ולהבינו.

והנה מבואר ברמב"ם (הל' יסודי התורה ג-ט) שהשמש והירח והכוכבים והגלגלים כולם בעלי נפש ודעת והשכל הם, והם חיים ועומדים ומכירים את מי שאמר והיה העולם, כל אחד ואחד לפי גדלו ומעלתו משבחים ומפארים ליוצרים כמו המלאכים וכו' ע"ש. ולכן השמש לא התרעמה, ביטלה דעתה ליוצרה, אין חכמה ואין תבונה לנגד ה', הקב"ה מבין יותר, ואם הוא ברא השמש והירח שני מאורות גדולות, אין מה לטעון, כן צריך להיות, ואין מה לשאול. וכיון שביטלה דעתה לה' נשארה בגדלותה. לא כן הלבנה, רצתה להבין, לא מבטלת דעתה לדעת המקום עד שיבין הדבר בשכלו לאשורו, נענשה לכי ומעטי עצמך.

וכמו כן היא גם באמונת חכמים, ישראל קדושים שואלים בעצת חכמי ישראל כדת מה לעשות, כי סוף סוף מכירים שהם חכמים וצדיקים יותר ממנו. אבל כמה פעמים אחר שהם שומעים עצתם, הם בוחנים הדברים בשכלם אם העצה נכונה גם בעיניהם אז הם עושים כדבריהם, ואם לאו לאו. ואם כן גם כאשר עושה כדעת החכם, הוא עושה על דעת עצמו, שמבין שעצת החכם נכונה. לא כן המאמין האמיתי בחכמי ישראל, עושה כדבריהם גם כאשר לא מבין, ומאמין שהחכם יש לו סייעתא דשמיא ודעת תורה איך להתנהג.

ויסופר על אדם גדול שאמר פעם למשמשו שיעשה איזה דבר, והמשמש חשב שאין עצתו נכונה, ולא עשה כן. אמר לו רבו, תמיהני שאף פעם אין אתה עושה רצוני. והשיב לו משמשו, יסלח לי רבי, אני תמיד עושה רצוני במסירות, רק כעת חשבתי שלא טוב לעשות כדברי הרבי. השיב לו רבו, היום גלית דעתך, כי תמיד כאשר אתה עושה כדברי, זהו רק מפני שאתה מבין גם כן שצריך לעשות ככה, ואתה עושה כרצונך, ולא עבור רצוני ע"כ. ויש בזה מוסר השכל עמוק.

*

ובזה נראה לפרש מה שאמר דוד המלך (תהלים ח-ד) כי אראה שמין מעשה אצבעותיך, ירח וכוכבים אשר כוננתה, מה אנוש כי תזכרנו ובן אדם כי תפקדנו ע"כ. וביאר ברד"ק שלא זכר השמש, יש אומרים כי בלילה אמר זה המזמור, בעת שהיה מסתכל בירח וכוכבים, ומבין

משה המקנא אתה לי, ומי יתן כל עם ה' נביאים, כי יתן ה' את רוחו עליהם. והיינו כי משה רבינו היה טוב עין, וכמו שדרשו עליו חז"ל (נדרים לח). טוב עין הוא יבורך (משלי כב-ט), שלא ניתנה פלפולה של תורה אלא למשה ולזרעו, ומשה נהג בה טובת עין ונתנה לישראל ע"ש. וכמו כן היה טוב עין על הנבואה, שטוב היה בעיניו שכולם יהיו נביאים, מי יתן כל עם ה' נביאים, ולא רק כאשר הוא יאצל מנבואתו עליהם, אלא 'כי יתן ה' את רוחו עליהם', והוא לא יהיה לו שום חלק בהשגתם הנבואה.

לא כן יהושע, חרה לו שיש עוד נביאים בישראל שלא השיגו נבואתם על ידי משה, והם גדולים כל כך שמתנבאים במחנה מבלי משה, וביקש למשה, אדוני משה כלאם, כי אי אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד. ואם כן פני יהושע כפני לבנה, שגם היא טענה כן לפני ה', שאי אפשר שיהיה לאחרים גדולה כמותה. אמנם פני משה כפני חמה, שלא איכפת ליה למשה מה שגם אלדד ומידד מתנבאים מבלי רשותו, ואדרבה מי יתן כל עם ה' נביאים, וזהו מדתו של השמש, שלא היה איכפת ליה שני מלכים משתמשין בכתר אחד, ושפיר הוי פני משה כפני חמה. [שוב ראיתי בספר רוח החיים להגר"ח מוולאזין זצ"ל, ריש אבות, שפירש כן].

*

ולכאורה יש להבין, הלא הלבנה צדקה בדבריה, כי שכל האדם אומרת שאי אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד, ואם כן למה שתקה החמה ולא טענה כלום. ולא עוד אלא שהלבנה נענשה שתמעט עצמה. והלבנה עצמה עומדת ומתמה, הואיל ואמרתי דבר הגון אמעית עצמי. אמנם הענין הוא, דהן אמת אם היה בריאה זו מעשי ידי אדם, שפיר היה טענה זו הגונה ונכונה כנגדם. ובהנהגת בני אדם אי אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד. אבל בריאה זו הרי היתה על ידי הקב"ה, אשר לתבונתו אין מספר, וחקר אלוה-מי ימצא, וכי יש במציאות לבשר ודם להשיג ולהבין מעשי ה'. וכאשר אדם שואל על ה', למה עשה כזאת וכזאת, כי לפי דעתו זהו נגד שכל האנושית, הרי זה דומה כמו בהמה שרואה מעשי בני אדם, ושואל למה עושה זאת, שזהו כנגד שכלו. ולדוגמא הבהמה לא מבינה איך האדם נוטל כלי מחרישה, ומשחית ומלכלך שדה נאה בעשבים, ואיך שוב נוטל זרעים הראויין לאכילה, ומפזרם על השדה, והם נפסדים בחוצות וכדומה. האדם צריך לבטל דעתו כליל לה', אי אפשר לנו להשיג את דרכיו ומעשיו, רק אלקים הבין דרכו, והצור תמים פעלו, וכל

ובזה נחזור לעניינינו, הקב"ה הבטיח להם, והבאתי אתכם אל הארץ אשר נשבעתי לאבותיכם, ודבריו חיים וקיימים ועומדים לעד. וה' שעשה להם נסים ונפלאות בצאתם ממצרים, שראו כולם זאת בעיניהם, יוכל לסדר עצמו גם בל"א מלכים. אבל משה היה חושש כי יתכן שכאשר יראו כי עז העם, יסוגו אחור, כאשר כן היה, שאמרו למה ה' מביא אותנו אל הארץ הזאת לנפול בחרב, נשינו וטפינו יהיו לבז. על כן צוה להם, 'הכניסו חמה לעיר', תלמדו עצמיכם מהחמה, גם היא לא הבינה מעשי ה', הלא אי אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד, ולא פתחה את פיה להתרעם, אלא ביטלה דעתה ליוצרה, הוא מבין יותר ממה שאני מבין, ואני בער ולא אדע בהמות הייתי עמך (תהלים עג-כב), דעת האדם לנגד ה', היא כדעת בהמה. ודבר זה תכניסו עמכם, וכאשר יהיה לכם איזה קושיא, שאו מרום עיניכם, להסתכל בהחמה והלבנה, מי מהם הצליח, החכם ששואל קושיות, או המבטל דעתו לקונו, ואז לא תכשלו בעצת המרגלים.

וענין זה נוגע יתר שאת בימי הקיץ, כאשר עוזבים את הבית לנופש, ומזדמנים עם אנשים רבים אחרים, שיש להם יותר ממה שיש לו, בממון וכבוד ומעלות שונות, להרגיל עצמו להיות מתלמידיו של אברהם, להיות לו עין טובה, עד שישמח בהרחבה שיש לאחרים, ומכל שכן שלא יצטער. ויסתכל מאין באת ולאן אתה הולך, יש לכל אחד תפקיד מיוחד למטה, לא ראי זה כראי זה, וה' הטוב נותן לכל אחד מה שנוגע לו לפי מצבו. והזוכה לעין טובה שורה ברכה במעשי ידיו, והוא דוגמת החמה שלא התרעמה, ואוהביו כצאת השמש בגבורתו.

בנפלאות הבורא ע"כ. ויש לומר, כי הירח טענה אי אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד, ואמר לה לכי ומעטי עצמך. ואיתא במדרש (ב"ר ו-ד) אמר הקב"ה הואיל והלבנה מיעטה עצמה, גוזר אני עליה, בשעה שהיא יוצאת שיהו הכוכבים יוצאין עמה, בשעה שהיא נכנסת יהיו הכוכבים נכנסים עמה ע"כ. (והובא ברש"י בראשית א-טז). ואם כן כאשר אנו רואים הירח שנתמעטה מגדולתה, ואת הכוכבים שיוצאין עמה עבור שמיעטה, אנו למדים ונותנין אל הלב, כי אין להאדם לפתוח פיו לשאול על מעשי קונו, אלא לבטל דעתו לה', גם כאשר אינו מבין, ולקבל הכל באהבה.

ואיתא בגמרא (שבת פח:): הנעלבים ואינם עולבים, שומעים חרפתם ואינם משיבים, עושים מאהבה ושמחים ביסורים, עליהם הכתוב אומר (שופטים ה-לא) ואוהביו כצאת השמש בגבורתו ע"כ. ופירש במאירי (גיטין לו.) כי השמש שתקה ולא השיבה לה', וכמו כן הנעלבים ואינם עולבים, לא ינזקו מחמת שתיקתם. ומעליבים לא רק שיכשלו במזימתם, אלא אף יושפלו מחמתם. והעושים מאהבה ושמחים ביסורים, ולא מתרעמים, הרי הם דומים להשמש שלא התרעמה, ולכן יזכו ואוהביו כצאת השמש בגבורתו ע"כ.

ועל כן אמר הכתוב, כי אראה שמך מעשה אצבעותיך, ירח וכוכבים אשר כוננתה, אני מתבונן על השמש שנשארה בגודלה, ועל הירח שנתמעטה בשביל שלא בטלה דעתה לדעת קונה, ועבור זה הוצרכה להכוכבים להפיס דעתה, מזה אני בא להכרה, 'מה אנש', כאשר האדם מחשיב עצמו למ"ה, רק אז 'כי תזכרנו'. 'ובן אדם' (מלשון בינה) כאשר הוא מבין פחיתותו שהוא עפר מן האדמה, אשר עבור זה נקרא 'אדם', אז כי תפקדנו.

סעודה שלישית

חפשיית ואין הידיעה מכרחת, אבל דיבורו ית"ש מכריח ואי אפשר שישתנה, כדכתיב (ישעיה נה-יא) כן יהיה דברי אשר יצא מפי לא ישוב אלי ריקם, כי אם עשה את אשר חפצתי וכו' (עיין אלשיך שם, ובני יששכר אדר י-א). והרי הקב"ה אמר ליוצאי מצרים, והבאתי אתכם אל הארץ אשר נשאתי את ידי לתת אותה לאברהם ליצחק וליעקב, ונתתי אותה לכם מורשה (שמות ו-ח). ואיך הסכים לשליחת המרגלים, שגרם

שלח לך אנשים ויתורו את ארץ כנען וגו', וישלח אותם משה ממדבר פארן על פי ה' (יג-ב). ברש"י, שלח לך, לדעתך, אני איני מצוה לך, אם תרצה שלח וכו'. על פי ה', ברשותו, שלא עכב על ידו ע"כ. וענינו הוא, כי הגם שה' היודע תעלומות, ידע ששליחת המרגלים אינה לטובה, מכל מקום יש בחירה, ואין ה' מונע שום דבר מהאדם, ועל כן אם תרצה שלח. אמנם צריך ביאור, דהן אמת שהבחירה

ועל זה הוסיף הרה"ק מוהרי"ד מבעלזא זי"ע, דכאשר ראה ה' את גודל תשוקתם לשוב תשובה אמיתית בכל השלימות, וכי ברצונם לשוב עבור זה למצרים, והבא לטהר מסייעין אותו, על כן הסיב ה' שקפצה להם ארץ מצרים למקומם, כדי שהתשובה תהיה באותו מקום. וזהו פירוש הכתוב, ופרעה הקריב, שהקריב לבם לתשובה, וישאו בני ישראל את עיניהם והנה מצרים נוסע אחריהם, שראו איך ארץ מצרים נוסע אצלם, כדי שתהא התשובה באותו מקום, ויצעקו בני ישראל אל ה', שעשו אז תשובה נכונה כראוי לפני ה' ודפח"ח.

והנה מבואר בשלחן ערוך (או"ח סימן תקפ"ב) ימים שהם תענית צדיקים, בי"ז באלול מתו מוציאי דבת הארץ וכו'. והקשה במגן אברהם (סק"ב) הא כתיב (משלי י"א) באבוד רשעים רנה. ואפשר דמסתמא שבו ולא זכו שתקבל תשובתם, ולכן מתענים (ב"י). ובשל"ה הק' כתוב שהיו צדיקים ע"כ. ונראה הטעם שלא הועיל תשובתם שיתכפר החטא ולא ימותו. דאיתא בגמרא (יומא פ"ג) דמי שיש חילול השם בידו, אין כח בתשובה לתלות, ולא ביום הכיפורים לכפר, ולא ביסורין למרק, אלא כולן תולין ומיתה ממרקת, שנאמר (ישעיה כ"ד) ונגלה באזני ה' צבאות אם יכופר העון הזה לכם עד תמותון. וקחשיב שם גם דברים קלים שהם חילול השם באנשים גדולים. ואם כן מכל שכן חטא המרגלים, שהיה חילול השם נורא, לומר לא נוכל לעלות אל העם כי חזק הוא ממנו (יג"א), וברש"י כלפי מעלה אמרו (סוטה לה). ולא עוד אלא שחטא זה נעשה על ידי ראשי בני ישראל, על כן לא הועיל תשובה ויסורין, אלא מיתה ממרקת.

ואם כן המרגלים הללו היו בעלי תשובה גמורים, אמנם עדיין היה חסר קצת מתיקונם, כי היכי דמי תשובה באותו מקום, והם חטאו ארבעים יום בארץ ישראל, וכמו שאמר ה', במספר הימים אשר תרתם את הארץ ארבעים יום, יום לשנה יום לשנה תשא את עונותיכם. ותשובתם של המרגלים היה במדבר, ולא באותו מקום שחטאו. ובאמת לא ידח ממנו נדח, וסופו כולם באים לתיקונם הנכונה, על כן יתכן לומר, אשר לכן שלח יהושע מרגלים שנית, והם כלב ופנחס צדיקים גמורים, ונתעבר עמהם נשמות המרגלים, וכאשר הם השלימו שליחותם כראוי נתקן בזה נשמותיהן של המרגלים באותו מקום, ובאו לתיקונם. וזהו שאמר, וישלח יהושע בן נון מן השטים שני אנשים מ'מרגלים חרש', שעם שני האנשים הללו, היה בסתר ובסוד גם נשמות המרגלים יחד, ובוזה באו לידי תיקונם בשלימות, וכמאמרם (שמו"ר כ"ג) צדיקים במה שהם סורחים הם מתקנים.

שבמדבר הזה יפלו פגריכם וכו'. – גם להבין מה שאמר וישלח אותם משה ממדבר פארן, שהוא מיותר, שהרי אמר לפני זה (יב"ט) ויחנו במדבר פארן.

ונראה בהקדם לבאר (הפטורת פרשתנו) ששלח יהושע מרגלים עוד הפעם לרגל את הארץ, לאיזה צורך היתה זאת, ולא מצינו שם שהיתה 'על פי ה'. ומתחלה נבאר לשון הכתוב שם, וישלח יהושע בן נון מן השטים, שנים אנשים מרגלים חרש לאמור, לכו ראו את הארץ ואת יריחו וגו' (יהושע ב"א). ויש להבין למה קרא אותם מיד בתואר 'מרגלים', הא עדיין היו קודם שילוחם. וראיתי לפרש, כי מבואר בכתובים, שמשה רבינו שלח עוד הפעם מרגלים אחר מלחמת סיחון ועוג, שנאמר (במדבר כא-לב) וישלח משה לרגל את יעזר, וילכדו בנותיה, ויורש את האמורי אשר שם. ומבואר בתרגום יונתן שם ששלח את כלב ואת פנחס ע"ש. ואם כן שני אנשים הללו היו כבר מרגלים מלפנים, כלב שני פעמים, ופנחס פעם אחת, ולכן קרא אותם הכתוב בתואר מרגלים מיד בשעת השילוח ע"כ.

ונראה לבאר בזה עוד, שאמר וישלח יהושע שנים אנשים מרגלים 'חרש'. וברש"י ברו, כך תרגם יונתן, אמר להם עשו עצמיכם כחרשים ע"ש. ולכאורה כל מרגל הולך בסוד, שלא יודע לשום אדם שבא לרגל את הארץ, וכיון ששלח אותם להיות מרגלים, בודאי שהיה חרש, ואין מרגלים בפרהסיא. ונראה על פי מה שפירש הרה"ק מוהר"ש מבעלזא זי"ע הכתוב, ויהי בשלח פרעה את העם, ולא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים כי קרוב הוא, כי אמר אלקים פן ינחם העם בראותם מלחמה ושבו מצרימה (יג"ז). דאיתא בגמרא (יומא פ"ג) היכי דמי תשובה, באותו מקום וכו' ע"ש. והיינו כי התשובה בשלימות היא, לתקן גם מקום החטא, עבור שנשרש שם טומאה מן החטא, ועל ידי התשובה באותו מקום מתקנים גם מקום החטא. והנה ישראל יצאו ממצרים ערום ועריה, וביציאתם נאמר ופרעה הקריב (יד"ג), ובמדרש (שמו"ר כא-ה) שהקריב לבן של ישראל לאביהן שבשמים, ולכן חשש ה' פן ינחם העם, דהיינו פן ינחמו ממעשיהם הרעים לעשות תשובה באמת, בראותם מלחמה, זו מלחמת היצר, ובכדי שתהא התשובה על צד היותר טוב, ושבו מצרימה, כדי לעשות התשובה באותו מקום שחטאו. וזהו שפירש רש"י כי קרוב הוא, ונוח לשוב למצרים, היינו שהתשובה היא יותר טוב ונוח באותו מקום. אבל הקב"ה לא רצה שיוסיפו לשוב למקום טומאה ערות הארץ, לכן ויסב ה' את העם דרך ים סוף עכ"ד.

*

להם כהר גבוה ע"ש. ולכן אמר להם משה, 'עלו זה בנגב', שיראו להתעלות בחכמת התורה, ואז תוכלו להתגבר על היצר ועליתם את ההר', כי בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין (קידושין ל.).

וכמו כן הצדיקים הללו כלב עם פנחס, לא פסקו פומייהו מגירסא, והרהרו כל הזמן בתורה, ובזה היו שמורים מהחטא, ונתקיים בהם מזמה תשמור עליך תבונה תנצרכה. ולכן כאשר שלחם יהושע אל ארץ כנען, וביתה של רחב יושבת בחומה, שלח השני אנשים מרגלים חרש 'לאמור', שידברו תמיד בתורה, ובזה תהיה להם שמירה מעולה שלא יכשלו בחטא.

*

ובזה נבוא חזרה לבאר מה שדייק לומר ששלחם ממדבר פארן, כי הנה ה' הבטיח ליוצאי מצרים והבאתי אתכם אל הארץ, ובסופו מתו כולם במדבר, ולכאורה לא נתקיים מאמרו של ה'. ואפשר לומר דכיון דברא כרעיה דאבוה (עירובין ע:), בנו של האדם הוא נתח מהאב, וכיון שהכניס ה' בניהם לארץ, הרי זה כמו שהביא אותם לארץ. אך כל זה אתי שפיר, אם היה לכל אחד מהם בנים. אבל לכאורה בתוך ששים רבוא ישראל הרי יש ביניהם גם הרבה עקר ועקרה שלא נפקדו, וכאשר הם מתו במדבר, לא נתקיים אצלם הבטחת ה', שההבטחה היה לכל אחד ואחד מהם. אמנם מבואר בגמרא (שבת פט.) למה נקרא שמה מדבר פארן, שפרו ורבו עליו ישראל [דכל אחד אחד נתעברה אשתו זכר, במצות שובו לכם לאהליכם] ע"כ. ואם כן אחר מתן תורה נפקד כל אחד מהם בבן, ושפיר נתקיים בכלם מאמרו של ה', והבאתי אתכם אל הארץ.

ולכן כאשר אמר הכתוב וישלח אותם משה על פי ה', שלא עיכב על ידם, ולא ניטלה מהם הבחירה. ולכאורה הרי דיבורו של ה' מכריח, ואיך הניחם על הבחירה לשלוח מרגלים, שסופו גרמה שלא נכנסו לארץ. על כן אמר ששלח אותם משה מ'מדבר פארן', שפרו ורבו עליה ישראל, והיה לכל אחד ואחד מהם בן, שברא כרעיה דאבוה, ונתקיים בהם והבאתי אתכם אל הארץ.

והנה אמר וישלח יהושע וגו' מרגלים חרש 'לאמור', לכו ראו את הארץ. והאי 'לאמור' לכאורה אין לו ביאור, כי שלחם בחרש בסוד בשתיקה, ולמי צוה לאמור. ונראה כי הכתוב אומר שם, ויבואו בית אשה זונה ושמה רחב וישכבו שמה. והנה בית זה היתה מלאה טומאה ותועבה, וכמאמרם (זבחים קטז:) שאין לך כל שר ונגיד שלא בא על רחב הזונה ע"ש. ואמרו עוד (מגילה טו.) רחב בשמה זינתה [המזכיר את שמה נגרר אחר תאות הזנות], וכל האומר רחב רחב מיד ניקרי, בידעה ובמכירה ע"ש. ואיך נכנסו הצדיקים הללו אל בית כזה, ולא חששו על נפשם.

אמנם חז"ל סיפרו (עבודה זרה יז.) דרבי חנינא ורבי יונתן הוו אזלי באורחא וכו', אמר ליה אידך ניזול אפתחא דזונות ונכפיין ליצרין ונקבל אגרא וכו'. אמר ליה מנא לך הא [דסמכת אנפשיך למיתי הכא ולא מסתפת מיצר הרע]. אמר ליה כתיב (משלי ב-יא) מזמה תשמור עליך תבונה תנצרכה וכו', מדברי זמה תשמור עליך תורה תנצרכה ע"כ. הרי לנו כי ההילוך במחשבת תורה שומר מן החטא. והוא כדברי הרמב"ם (סוף הלכות איסורי ביאה) שיפנה עצמו מחשבתו לדברי תורה וירחיב דעתו בחכמה, שאין מחשבת עריות מתגברת אלא בלב פנוי מן החכמה, ובחכמה הוא אומר (משלי ה-ט) אילת אהבים ויעלת חן דדיה ירווך בכל עת באהבתה תשגה תמיד ע"ש. ואמרו חז"ל (סוטה כא.) תורה בעידנא דעסיק בה מגנא [מן היסורין] ומצלא [מיצר הרע שלא יכשילנו לחטוא] ע"כ.

וזהו הענין שמצינו במשה כאשר שלח את המרגלים, ואמר אליהם עלו זה בנגב ועליתם את ההר (יג-יז). כי על יושבי ארץ כנען כתוב, כמעשה ארץ כנען אשר אני מביא אתכם שמה לא תעשו (ויקרא יח-ג), ואמר שוב, כי בכל אלה נטמאו הגויים אשר אני משלח מפניכם, ותטמא הארץ וגו' (יח-כה). ואין ליכנס למקום טומאה רק כאשר מהרהרים בדברי תורה. והנה דרום רומזת לתורה, כמאמרם (בבא בתרא כה:) הרוצה שיחכים ידרים, וסימניך מגורה בדרום. והיצר הרע מכונה בתואר 'הר' כמאמרם (סוכה נב.) צדיקים נדמה

הגליון הזה נתנדב על ידי

מוה"ר ר' יעקב גאלדבערגער הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו באורסי בנו למול טוב	מוה"ר ר' יוסף פישער הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו באורסי בנו למול טוב	מוה"ר ר' משה דייטש הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו באורסי בתו למול טוב
מוה"ר ר' שלמה צבי זינגער הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהכנס בנו לעול התורה והמצות	מוה"ר ר' יעקב הערש דרוממער הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בנו למול טוב	מוה"ר ר' אשר יואל פאללאק הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בנו למול טוב